

**Komitet Dialogu
Społecznego**
Krajowej Izby Gospodarczej

Empatia i wykluczenie społeczne

Warszawa, maj 2017

Empatia

.....

Empatia jest cechą, która odgrywa istotną rolę w kształtowaniu się życia społecznego. Często decyduje o dojrzałości emocjonalnej, wpływa na przyjmowany przez ludzi system wartości. W relacjach społecznych decyduje o tym czy więcej jest znieczulicy czy dialogu i solidarności międzyludzkiej. Empatia w końcu tworzy bazę dla przeciwdziałania i zwalczania zjawiska wykluczenia społecznego.

Z punktu widzenia nauki empatia to z jednej strony umiejętność emocjonalna, współodczuwanie, a z drugiej umiejętność poznawcza. Około 40-50 proc. umiejętności empatycznych jest dziedziczona, a resztę nabywamy w trakcie życia, ucząc się od środowiska i rodziny. Osoby, które dziedziczą mniej empatii, a do tego nie mają dobrych wzorców środowiskowych, nie są na przegranej pozycji. Psychologia daje wiele narzędzi, aby dobrowolnie i świadomie rozwijać empatię.

PIOTR GOC
psycholog i psychoterapeuta

Wykluczenie społeczne

.....

Wykluczenie społeczne w szerokim, wielowymiarowym rozumieniu jest w analizach przedmiotu opisywane jako brak zasobów i praw osób oraz jako proces, a nie tylko stan mierzony stopą ubóstwa, nierównościami dochodów, deprywacją czy brakiem zatrudnienia. W Polsce wskaźnik osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym wynosi obecnie 25,8 proc. Plasuje nas to na 13 miejscu w Unii Europejskiej. Wyprzedzamy pod tym względem m.in. Węgry, Włochy, Portugalię i Hiszpanię*.

Umiejętność spojrzenia na rzeczywistość z perspektywy osób wykluczonych społecznie pomaga zapobiegać alienacji i spychaniu na margines ludzi dotkniętych kryzysami żywiołowymi, jak bezdomność, bezrobocie, czy różnego rodzaju uzależnienia.

W porównaniu z danymi z roku 2015, liczba osób bezdomnych w Polsce zmalała o 2 753 osoby. Obecnie bezdomnych jest 33 tys. osób.

Źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, luty 2017

* Prezentacja pt. „Ubóstwo w Polsce”, dr hab. Piotr Broda-Wysocki, dr Piotr Kurowski, listopad 2016.

W Polsce **11,9%** dorosłej populacji (18–64 lat), tj. blisko **3 mln osób, nadużywa alkoholu**, w tym uzależnionych jest ok. 600 tys. osób, tj. 2,4% populacji.

Źródło: Instytut Psychiatrii i Neurologii

Aż **7,5 mln** Polaków każdego roku **odczuwa różnego rodzaju zaburzenia psychiczne**. Wzrasta też sprzedaż opakowań antydepresantów. Specjaliści podają, że **problemy psychiczne dotyczą już 20 proc. społeczeństwa**.

Źródło: Klinika Psychiatrii Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu

Przeciwdziałanie i walka z wykluczeniem społecznym

.....

Z wyzwaniem, jakim jest przeciwdziałanie i walka z wykluczeniem społecznym, mierzą się m.in. władze samorządowe, biznes oraz organizacje pozarządowe. Ich wzajemna współpraca może przynieść oczekiwane rezultaty.

Trzeba pamiętać jednak, że nie istnieje złota recepta, ani szybki sposób przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego. Sam proces wykluczania jest dość długi i wieloaspektowy. Analogicznie, działania na rzecz jego ograniczania wymagają czasu i skoordynowania działań wielu instytucji.

Jak to robią?

SAMORZĄDY

BIZNES

**ORGANIZACJE
POZARZĄDOWE**

Jak to robią?

SAMORZĄDY

Działania lokalne uwzględniają specyfikę potrzeb w danym regionie kraju. Samorządy mają bezpośrednie relacje z NGO'sami i biznesem. Dzięki temu mogą pomagać przy szybkim podejmowaniu działań i skróceniu czasu reakcji.

Urzędnicy, pracując z najbardziej potrzebującymi, często korzystają z doświadczeń instytucji pozarządowych. W końcu to one najlepiej znają problemy potrzebujących. To gwarantuje dobre wykorzystanie pieniędzy i skierowanie działań na rzecz faktycznie potrzebujących.

Samorządy muszą też reagować na inicjatywy oddolne. W końcu nie chodzi o ślepe wykonywanie wcześniej przygotowanego planu, ale o reagowanie na bieżące potrzeby osób wymagających pomocy.

Urzędnicy powinni kierować się empatią – i to w każdym zakresie, zarówno tym technicznym jak np. infrastruktura miasta, dostępność zieleni, adekwatność komunikacji miejskiej, jak również w zakresie pomocy społecznej tym, którzy mogą jej potrzebować. Nie mamy jednak możliwości, aby samemu odkryć każdy przypadek wykluczenia. Dlatego też zawsze liczymy na mieszkańców. Dostajemy informację, że komuś dzieje się krzywda i staramy się reagować.

MARCIN WOJDAT
sekretarz m.st. Warszawy

Jak to robi?

BIZNES

Jeszcze do niedawna społeczne działania polskiego biznesu ograniczały się głównie do przekazywania darowizn na organizacje pozarządowe. W ostatnich latach zmieniło się to jednak dzięki rozwinięciu się programów CSR – społecznej odpowiedzialności biznesu. Właściciele i prezesi firm zaczęli zauważać, że o wiele ważniejsze od okazjonalnej pomocy są długofalowe projekty, które kompleksowo starają się zaradzić problemom społecznym.

Wiele firm powołuje swoje fundacje lub podpisuje umowy partnerskie z już istniejącymi, deklarując wsparcie finansowe lub (i) merytoryczne.

Dodatkowo bardzo często działania charytatywne prowadzone przez firmy dotyczą problemów społecznych mających punkty styczne z prowadzonym przez nie biznesem.

Niewielki polski przedsiębiorca, który wykonuje podzespoły związane z branżą automatyki i robotyki ma świadomość, że jego produkty prowadzą do zamiany pracy ludzkiej na pracę robotów. W związku z tym, decyduje się na wsparcie finansowe organizacji, która przeciwdziała wykluczeniu społecznemu z powodu niskiego wykształcenia i braku kwalifikacji zawodowej. Pomoc takim osobom w wejściu na rynek pracy, zdecydowanie poprawia ich sytuację i wyciąga ich z problemu wykluczenia, dając tym samym szansę na normalne życie.

Działania społeczne prowadzone przez firmy podobają się ludziom – prawie połowa Polaków pozytywnie ocenia firmy, które wspierają kampanie mające na celu zwrócenie uwagi na ważny problem społeczny w Polsce.

Biznes jest zainteresowany empatią – na ogół zaczyna się to od działań wewnętrznych w firmie, aby zapewnić dobre warunki pracy dla wszystkich pracowników. Ale w szerszym wymiarze, są to działania charytatywne i dobroczynne skoncentrowane wokół społecznej odpowiedzialności biznesu. Już jakiś czas temu szefowie i dyrektorzy firm przekonali się, że większą korzyść ma integracja pracowników polegająca np. na wyjeździe i odmalowaniu domu dziecka niż na weekendowej imprezie. Wspólny, dobry cel łączy ludzi i nadaje sens ich działaniom.

MACIEJ WITUCKI

przewodniczący

Komitetu Dialogu Społecznego KIG

Jak to robią?

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Fundacje, stowarzyszenia oraz współpracujący z nimi wolontariusze specjalizują się i najczęściej starają się „opiekować” wybraną grupą osób wykluczonych społecznie. Są najbliżsi i znają potrzeby podopiecznych. Wiedzą jak z nimi rozmawiać, aby najlepiej dotrzeć z pomocą. Podstawa ich pracy w dużej mierze opiera się na wolontariuszach, którzy poświęcając swój czas, pomagają ludziom. Praca z osobami borykającymi się z wykluczeniem społecznym jest bardzo delikatna i musi opierać się nie tylko na pomocy finansowej, ale również (a w niektórych przypadkach przede wszystkim) na osobistej relacji, zakładającej pełne poszanowanie i godność potrzebujących.

Sprawne funkcjonowanie instytucji pozarządowych wymaga odpowiednich budżetów. Często z pomocą przychodzą firmy lub zwykli obywatele, którzy poruszeni problemem, wspierają organizacje datkami finansowymi.

Przykładami organizacji, które bezpośrednio działają na rzecz osób wykluczonych społecznie są Wspólnota Sant'Egidio (która wspiera osoby bezdomne) oraz Fundacja „Sławek” (niosąca pomoc dla byłych więźniów).

Nie trzeba być specjalistą, aby robić coś dobrego, pomagać innym. Pamiętajmy, że często potrzebującym wystarczy brak obojętności, zastąpiony prostym, życzliwym gestem. Tylko relacja 'jeden na jeden' ma szansę przerodzić się w przyjaźń, a dalej w próbę zmiany życia osoby, która tego potrzebuje. (...) W ramach naszej wspólnoty działa około 100 osób. Liczba ta rośnie do około 700 podczas akcji specjalnych, takich jak Wigilia dla Ubogich. Widać więc wyraźnie, że jest grupa osób, które chcą się angażować w pomoc innym, nie przechodzą obojętnie wobec potrzebujących.

**MAGDALENA
WOLNIK**
Wspólnota Sant'Egidio

Początki nie były łatwe. Miałem duży problem ze sobą. Byłem przyzwyczajony do więziennego porządku i nie dawałem sobie rady na wolności, nie byłem w stanie sobie zorganizować dnia. (..) Zaraz po tym, w 2007 roku zamieszkałem w baraku przy biurze fundacji. Pomagałem przy ogrodzie, gotowałem, jeździłem po więzieniach z prezesem fundacji „Sławek”, by opowiadać o swoim życiu.

JÓZEF GRZYB
*trener uzależnień,
współautor i bohater
książki „Całe życie kradłem”*

8% vs. 79%

W Polsce jest zarejestrowanych 17 tys. fundacji oraz 86 tys. stowarzyszeń (nie licząc Ochotniczych Straży Pożarnych). **Aktywnych jest około 70 tys. z nich. Usługi społeczne i pomoc socjalną prowadzi zaledwie 8% z nich.**

Zupełnie inaczej sektor pozarządowy wyobrażają sobie Polacy. Organizacje pozarządowe to dla nich przede wszystkim instytucje pomocowe i charytatywne. **Zapytani o działania, które najbardziej kojarzą się z sektorem pozarządowym Polacy wymieniają przede wszystkim pomaganie potrzebującym (79%) oraz prowadzenie zbiórek publicznych (77%).**

52%

Polaków wsparło finansowo lub rzeczowo organizacje pozarządowe.

Dla **25%** Polaków pomoc charytatywna ogranicza się tylko i wyłącznie do wsparcia WOŚP.

W 2016 roku 52% Polaków wsparło finansowo lub rzeczowo organizacje pozarządowe np. wrzucając pieniądze do puszek, wysyłka SMS, przekazanie ubrań potrzebującym, przekazanie artykułów spożywczych w ramach zbiórki żywności.

Jednak dla jednej czwartej (25%) Polaków pomoc charytatywna ogranicza się tylko i wyłącznie do jednokrotnego (w ciągu roku) wsparcia WOŚP. Gdyby pominąć te osoby - odsetek darczyńców spadłby z 52% do 27%.

Jak wykluczenie postrzegają liderzy opinii?

PressInstitute na zlecenie KDS przeprowadził wśród polskich dziennikarzy badanie sondażowe*, dotyczące ich postrzegania i postaw wobec wykluczenia społecznego.

Pierwszy wniosek z badań dotyczy dużej świadomości istnienia oraz wagi problemu jakim jest wykluczenie społeczne – wśród ankietowanych **66 proc. zawodowo zajmuje się tematami dotyczącymi osób wykluczonych**. Sami dziennikarze jednak jako grupa nie wydają się być (i tak też sami oceniają) bardziej lub mniej wrażliwi od innych grup społecznych – jedynie co piąty ankietowany uważa, że dziennikarze są bardziej wrażliwi na problemy ludzi niż inne grupy zawodowe.

Podejmowanie tematów związanych z osobami wykluczonymi wynika zarówno z chęci pomocy tym osobom jak również z potrzeby szukania sensacji i zaciekawienia czytelnika – **91 proc. badanych dziennikarzy zgadza się z tezą, że media zajmują się przede wszystkim tragediami ludzkimi, które budzą emocje wśród odbiorców**.

Dziennikarze jako osoby najbardziej bezbronni i wymagające pomocy wskazali niepełnosprawne dzieci oraz osoby bezdomne – 55 proc. badanych wsparłaby organizacje działające na korzyść chorych dzieci, a 37 proc. schroniska i jadłodajnie dla bezdomnych.

*Badanie pt. Dziennikarze wobec osób wykluczonych, PressInstitute, marzec 2017.

Rekomendacje

.....

UCZMY SIĘ EMPATII

Człowiek może uczyć się empatii i rozwijać ją w sobie. Pomocy drugiemu człowiekowi można udzielić poprzez sam prosty akt wysłuchania go. Czasem aby komuś pomóc, wystarczy podać rękę i spojrzeć w oczy.

PROWADŹMY DIALOG

Dialog zaczyna się od człowieka, więc możemy wspólnie działać na rzecz ograniczenia zjawiska wykluczenia społecznego. Ludzie żyją lokalnie i patrzą blisko siebie i to jest szansa w walce z wykluczeniem społecznym – możemy aktywnie wpływać na osoby ze swojego otoczenia i pomagać im. Również świat biznesu jest otwarty i zainteresowany takim dialogiem społecznym.

WALCZMY ZE STEREOTYPAMI

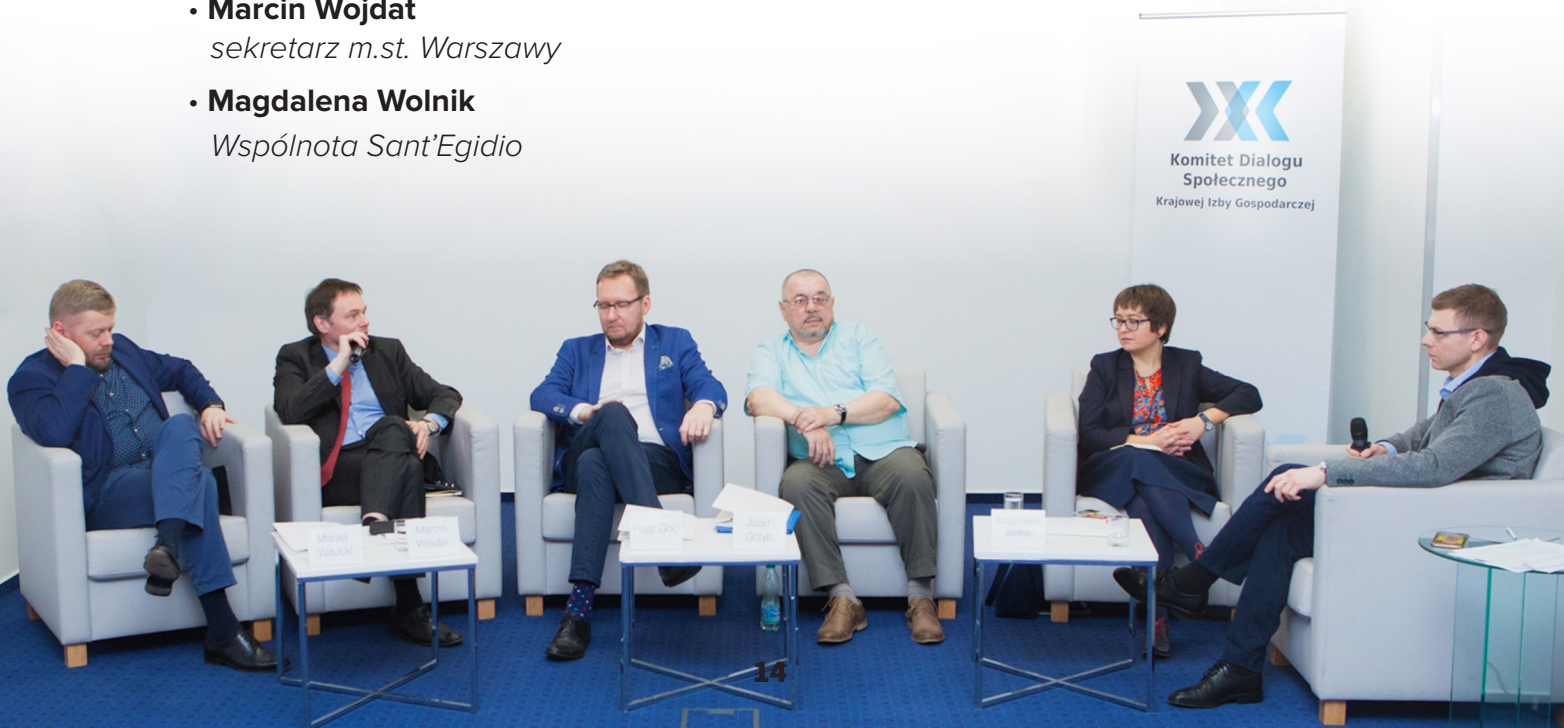
W swojej walce z wykluczeniem społecznym powinniśmy dążyć do ograniczania stereotypów i generalizowania. Dwa główne zniekształcenia poznawcze odnośnie osób bezdomnych są takie, że każdy jest alkoholikiem lub narkomanem, podczas gdy często są to ludzie godni, dobrze wykształceni.

Komitet Dialogu Społecznego Krajowej Izby Gospodarczej (KDS) jest centrum myśli, które ma na celu poprawę jakości życia w Polsce, a w szczególności poprawę wzajemnych relacji między pracodawcami, pracownikami oraz administracją rządową i samorządową. Więcej o KDS na stronie: www.dialogkig.pl

Materiał opracowany na podstawie prac KDS oraz debaty „**Dialog o empatii i wykluczeniu społecznym**” zorganizowanej przez Komitet Dialogu Społecznego 4 kwietnia 2017 r. w Warszawie. W debacie udział wzięli:

- **Konrad Ciesiołkiewicz**
sekretarz Komitetu Dialogu Społecznego, moderator debaty
- **Piotr Goc**
psycholog i psychoterapeuta
- **Józef Grzyb**
trener uzależnień, współautor i bohater książki „Całe życie kradłem”
- **Maciej Witucki**
przewodniczący Komitetu Dialogu Społecznego
- **Marcin Wojdat**
sekretarz m.st. Warszawy
- **Magdalena Wolnik**
Wspólnota Sant'Egidio

**Komitet Dialogu
Społecznego**
Krajowej Izby Gospodarczej

www.dialogkig.pl